Novi list, 14.3.2016, str. 36, A3

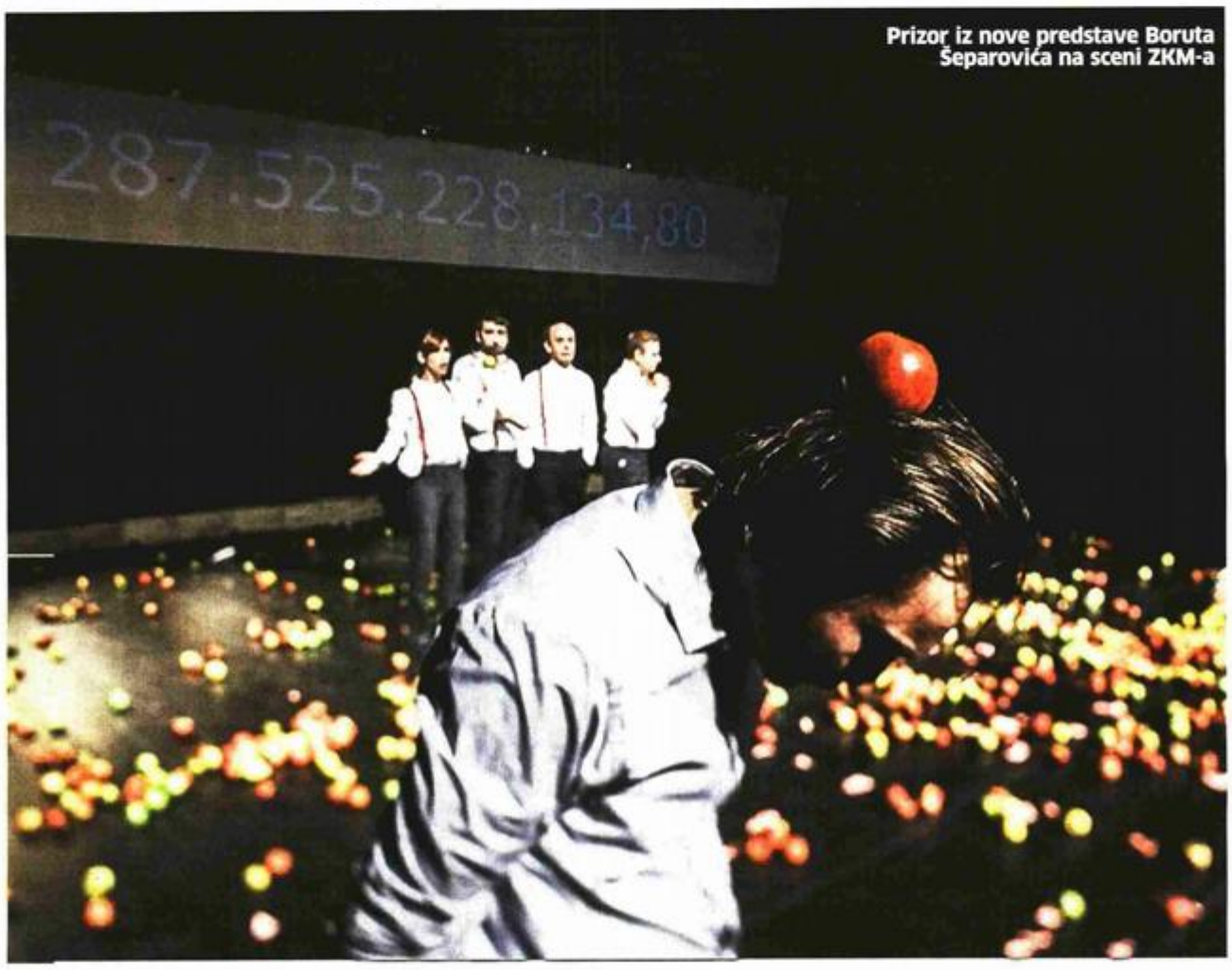
Evidencijski broj / Article ID: 16474010
Vrsta novine / Frequency: Dnevna
Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
Rubrika / Section: Kultura

»CRNA KNJIGA« UZ PREMIJERU PREDSTAVE BORUTA ŠEPAROVIĆA U ZKM-u

Aktivistička tema na militaristički način

Šeparović u pravilu bira projekte koji kanaliziraju golemi gnjev, samim time i svojevrsni napadački i/ili prozivalački stav, **malo kad komunicirajući nijanse razumijevanja ili jednako slojevitu empatiju** – bilo prema svojim izvođačima, bilo prema kontekstu u kojem djeluje

Prizor iz nove predstave Boruta Šeparovića na sceni ZKM-a

Jedan od najčitanijih bestselera analitičke publicistike 21. stoljeća posvećen je dugu: antropolog David Graeber u knjizi »Dug, prvih 5000 godina« (dostupnoj na hrvatskom jeziku u izdanju Frakture i vrsnom prijevodu Damira Biličića), raspravlja načine na koje se dugovanje, kao transakcija starija od novca, vremenom pretvorilo u vrstu državnog nasilja. I knjiga »Filozofija duga« (2015) Alexandera Douglasa progovara o financijskim transakcijama takozvanog kreditnog poslovanja kao vrstama manipulacije »odgovornošću« i »povjerenjem« građana, dakle kategorijama koje bi trebale biti etičke, ali u bankarskoj su stvarnosti potpuno falsificirane i cinične.

Kada, dakle, Borut Šeparović bira temu hrvatske »Crne knjige« ili svjedočanstava građana koji su nastradali zbog kredita u švicarcima, naslanja se na trend promišljanja zaduženosti koji polako mijenja javnu percepciju banaka iz građanskih saveznika u građanske obmanjivače.

Brutalan pad

Dramaturgija Šeparovićeve predstave (potpisuju je redatelj i Nataša Mihoci) sastoji se od gomilanja teza i svjedočanstava, s obaveznim predstavljanjem izvođača njihovim ironičnim nadimcima (kao da smo na kvizu ili u amaterskom glumištu). Prozivka je prožeta glazbenim numerama i scenskim rekvizitima koji su na premijeri uzrokovali vrlo brutalan pad glumca Rakana Rushaidata (skliske, zgnječene jabuke), nakon kojega je glumac okrvavljena i vidno natečena lica ipak nastavio izvedbu dvoiposatne, pravocrtne agitacije.

Ne samo da se taj pad nije smio dogoditi, nego je redateljska odgovornost osigurati svoje izvođače od sličnih ozljeda. Na predstavama Pine Bausch nikad se nitko nije ozljedio, unatoč tome što je njezina pozornica često bila prekrivena različitim prirodnim materijalima, npr. vodom, lišćem, travom, tresetom itd. I tako stižemo do centralnog problema Šeparovićevih predstava: je li važno »upotrijebiti« izvođača po cijenu njegove fizičke ozljede ili je važnije stvoriti sigurnu zonu autorske ekspresije?

Redateljska ironija i autoironija pri tom nisu dostatni jamac ni umjetničke slojevitosti, ni etičke osjetljivosti Šeparovićeve izvedbe. Naprotiv, odnos prema izvođačima podsjeća na upravljanje reality-show programom, gdje svatko mora uložiti dio sebe, ali samo zato što njegovo ili njezino, glumačko ili građansko privatno poniženje na sceni poprima valutu javnog spektakla. Aktivistička tema tako biva postavljena na izrazito militaristički način, dok su verbalni i glazbeni slogani svjesno inzistiranje na verbalnoj agresiji i njezinim vulgarnostima. Citiram iz predstave: »Dugom obilježen – kao da sam okužen. Dugom obilježen – kurac mi je obješen« ili »Tuži me, pičko, ako možeš«.

Glumačka savitljivost i dovitljivost

Govoreći o politici afekata, Šeparović u pravilu bira projekte koji kanaliziraju golemi gnjev, samim time i svojevrsni napadački i/ili prozivalački stav, malo kad komunicirajući nijanse razumijevanja ili jednako slojevitu empatiju – bilo prema svojim izvođačima, bilo prema kontekstu u kojem djeluje. U vojnom sustavu vrijednosti upravo je empatija zabranjena emocija; znak »slabosti«. U umjetničkoj sredini, međutim, empatija je preduvjet deaktiviranja raznih vrsta političkog terora.

Ansambl Zagrebačkog kazališta mladih daje sve od sebe da suradnju s Borutom Šeparovićem izmakne iz gladijatorskih parametara, pa je tako jedno od najjačih mjesta predstave vezano za monolog glumca Pjera Meničanina oko emocionalnog duga majci, duga brižnosti, koji se uopće ne uklapa u ideologiju bankarskog zlostavljanja građana dužničkim ropstvom, nego komunicira ljubav prema ostarjelom roditelju i želju da »dug« što dulje traje. Pri tom Meničanin u predstavi ima zadatak raspravljanja svoje »krivnje« zbog sudjelovanja u »banksterskim« (bankarsko-gangsterskim) reklamama, baš kao što i ostali glumci moraju ispovijedati patologiju vlastitog odnosa prema novcu.

Svaki ZKM-ov glumac na svoj način pokušava izmaknuti Šeparovićevoj jednodimenzionalnosti prisilne scenske samooptužnice – a zatim (s kalkuliranim redateljskim dopuštenjem) balansirati između nametnute i samoizabrane uloge. Neki se glumci oslanjaju na pojačanu ironiju i cinizam (Katarina Bistrović Darvaš, Krešimir Mikić), neki posežu za gorčinom zahtjeva prema drugačijoj vrsti dramskog predloška (Danijel Ljuboja upozorava na »Fausta« kao egzemplarnu dramu duga), neki inzistiraju na vlastitoj solidarizaciji sa stradalima i vratolomnom gubitku ravnoteže kao posljedici zaduživanja (Vedran Živolić).

Ima i onih koji pristaju na Šeparovićev reality-show ili izloženost vlastite novčane neumjerenosti, primjerice glumica Lucija Šerbedžija, kao i onih koji grade zaštitu u obliku klasične dramske uloge bankarske službenice na šalteru (Hrvojka Begović).

Slobodna volja

S najvećom dozom žongliranja privatnim i društvenim ulogama sučeljavaju nas Rakan Rushaidat i Ante Perković, čuvajući za sebe neku vrstu džokerske, nestabilne, čas promatračke, čas opet agitacijske distance. U svim varijantama, ZKM-ovi glumci i temi duga i militarističkoj Šeparovićevoj metodi poklanjaju svoj maksimum, na čemu im treba čestitati.

Izazovno filozofsko pitanje ima li osoba bez elementarne financijske slobode ikakvu vrstu slobodne volje jedna je od okosnica predstave »Crna knjiga«. Drugačijom dramaturgijom, navedenom se problemu moglo pristupiti i oštrije i inovativnije. Ovako smo dobili dvoiposatnu predstavu izvikivanja i prozivanja; red vikanja – red žalopojki – red sarkastične glazbe; što je mnoga lica u publici ostavilo onoliko ravnodušnima koliko smo ravnodušni kad god se na nas netko dere, umjesto da napravi napor prema staloženoj komunikaciji.

Na mjesto fascinacije Boruta Šeparovića eksplozivnošću teme i glumačkim odredima samookrivljavanja pa zatim ironiziranja vlastite krivnje (opet model previše poznat iz reality-show dramaturgije) već je odavno trebala stupiti redateljska zrelost ili slojevitost. Inače Šeparović samo nastavlja svoj neizmijenjeni autorski niz spretnije ili manje vješto orkestrirane psovke.

Vrijedno je ponoviti mišljenje starije gospođe iz publike: »Shvatili smo bankarsku podvalu i bez predstave – zašto nas taj redatelj toliko podcjenjuje?«. Možda zato što nas nastoji podučiti. Ali kazalište se žestoko opire didaktičkoj namjeri. Kazalište djeluje onda kad sumnja i dovodi u pitanje, a ne onda kad »istjeruje« tobože apsolutne istine.

Nataša GOVEDIĆ

Ansambl na poklonu

Presscut d.o.o. -- Domagojeva 2, 10000 Zagreb, Croatia -- tel.: +385 1 4550 385, fax.: +385 1 4550 407 -- www.presscut.hr -- helpdesk@presscut.hr